

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.03.2020, sp. zn. 33 Cdo 2339/2019, ECLI:CZ:NS:2020:33.CDO.2339.2019.1

Číslo: 92/2020

Právní věta: Byla-li darovací smlouva uzavřena před 1.1.2014, je nutné nárok na vrácení daru vždy poměřovat zákonem č. 40/1964 Sb., občanským zákoníkem, ve znění účinném do 31.12.2013, i když k „nemravnému“ chování obdarovaného, pro které dárce žádá vrácení daru, došlo až po 1.1.2014.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.03.2020

Spisová značka: 33 Cdo 2339/2019

Číslo rozhodnutí: 92

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Darování, Odvolání daru (o. z.), Vrácení daru

Předpisy: § 3028 odst. 3 o. z.
§ 630 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se domáhal určení, že je výlučným vlastníkem blíže specifikovaných nemovitostí v obci L., jejichž podíl v minulosti žalovaná daroval; protože se žalovaná (obdarovaná) vůči němu (dárce) chová nemravně, požádal ji o vrácení daru (dar odvolal).

2. Okresní soud v Liberci rozsudkem ze dne 26. 10. 2017, č. j. 20 C 142/2015-252, zamítl žalobu na určení, že žalobce je výlučným vlastníkem nemovitostí zapsaných v katastru nemovitostí vedeném Katastrálním úřadem pro Liberecký kraj, Katastrální pracoviště L. pro obec L. a k. ú. R. na LV č. 1, a to pozemku označeného jako pozemková parcela č. 2, orná půda, pozemku označeného jako pozemková parcela č. 3, zastavěná plocha a nádvoří, jehož součástí je stavba rodinného domu č. p. 4, přínáležející k obci L, pozemku označeného jako pozemková parcela č. 5, zastavěná plocha a nádvoří, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., jiná stavba, pozemku označeného jako pozemková parcela č. 6, orná půda, pozemku označeného jako pozemková parcela č. 7, orná půda, a pozemku označeného jako pozemková parcela č. 8, orná půda. Žalobci uložil povinnost zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení 60.874 Kč k rukám jejího zástupce do tří dnů od právní moci rozsudku.

3. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 10. 1. 2019, č. j. 35 Co 56/2018-308, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé potvrdil a ve výroku o nákladech

řízení změnil tak, že žalobci uložil zaplatit žalované k rukám jejího advokáta 67.349 Kč a České republice u Okresního soudu v Liberci 3.537,13 Kč; současně rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

II. Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, na jehož přípustnost usuzuje z toho, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které v rozhodovací praxi odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, konkrétně:

1) jaký právní předpis má soud aplikovat při posouzení práva dárce na vrácení daru, jestliže darovací smlouva byla uzavřena za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák.“), přičemž k vadnému jednání obdarovaného došlo až za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. z.“), a

2) jakým způsobem, zda výlučně z objektivních, či subjektivních hledisek, má být hodnoceno závadné jednání obdarovaného při posouzení práva dárce na vrácení daru, je-li aplikován zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

5. Pokud jde o prvně nastolenou otázku, žalobce nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že právo na vrácení daru má být v posuzované věci poměřováno zákonem č. 40/1964 Sb., občanským zákoníkem, ve znění do 31. 12. 2013. Který právní předpis má být v dané věci na zjištěný skutkový stav aplikován, určuje podle jeho názoru ustanovení § 3028 odst. 1 o. z.; odst. 3 nelze použít, neboť právo dárce odvolat dar pro nevděk (§ 2072 o. z.) není právem z porušení darovací smlouvy, nýbrž právem sui generis. Ublížením dárce obdarovaný neporušuje ujednání darovací smlouvy, nýbrž se dopouští jednání, které má své specifické právní důsledky upravené právě § 2072 o. z. Právní význam z hlediska aplikace přechodného ustanovení § 3028 o. z. má tedy okamžik, kdy dochází k jednání obdarovaného, které lze kvalifikovat jako subjektivní kritérium ublížení dárce (§ 2072 o. z.); tímto okamžikem právo dárce odvolat dar vzniká. Rozhodným nemůže být okamžik, kdy dárce použije svého práva odvolat dar. Souladně se k otázce okamžiku vzniku práva na vrácení (odvolání) daru již dříve vyjádřil Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. [33 Cdo 3001/2009](#), od nějž se rozhodnutí odvolacího soudu odchyluje. Dále pak žalobce odvolacímu soudu vytýká, že jednání, která žalované vytkl, nesprávně hodnotil výlučně z objektivních hledisek (hrubého) porušení dobrých mravů. Právní úprava, kterou měl odvolací soud správně aplikovat, totiž zdůrazňuje subjektivní hledisko, takže je rozhodující, zda porušení dobrých mravů ze strany obdarovaného vyvolalo účinky v osobní sféře dárce v tom smyslu, že mu ublížilo. Z uvedených důvodů navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

6. Žalovaná považuje závěry odvolacího soudu za správné a ve svém vyjádření k dovolání navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl a uložil žalobci nahradit jí náklady dovolacího řízení.

III. Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb.; dále jen „o. s. ř.“).

8. Soudy obou stupňů vyšly ze zjištění, že žalobce darovací smlouvou ze dne 12. 1. 2010 daroval žalované spoluvlastnický podíl o velikosti ideální jedné poloviny na nemovitostech v katastrálním území R., obci L. Dopisem ze dne 10. 12. 2014 a následně písemností z 16. 9. 2015 od darovací smlouvy odstoupil a vyzval žalovanou k vrácení daru, a to z důvodů specifikovaných v těchto písemnostech, jimiž žalovaná měla vůči němu i vůči osobám jemu blízkým porušit dobré mravy.

Odvolací soud po doplnění dokazování uzavřel, že ze skutků, které žalobce v písemnostech vymezil jako důvody pro vrácení daru, bylo prokázáno pouze to, že mezi účastníky docházelo k opakované výměně názorů, k vzájemným hádkám, při nichž obě strany používaly i vulgární výrazy, přičemž aktivnější byla žalovaná. Odvolací soud akcentoval, že takového jednání se žalovaná dopustila v emočně vypjatých situacích, které účastníci vzájemně vyvolávali. Uzavřel, že prokázané jednání žalované vzhledem k okolnostem ve svém souhrnu nenaplnuje intenzitu hrubého porušení dobrých mravů, s nímž § 630 obč. zák. spojuje právo dárce na vrácení daru.

9. Protože otázku, který z odstavců § 3028 o. z. má být aplikován v situaci, kdy darovací smlouva byla uzavřena za účinnosti zákona 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění do 31. 12. 2013 (konkrétně dne 12. 1. 2010), a k jednání obdarovaného, pro které se dárce domáhá vrácení daru, došlo až za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi dosud neřešil, je dovolání pro její řešení přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

10. Podle § 3028 o. z., se tímto zákonem řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti (odst. 1). Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů (odst. 2). Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti (odst. 3).

11. První odstavec ustanovení § 3028 o. z. vyjadřuje základní zásadu, že zákon působí do budoucna, a nikoliv zpětně do minulosti. To je logický důsledek samotné povahy zákona, který stanovuje práva a povinnosti svým adresátům. Aby se podle nich mohli adresáti chovat, musejí mít možnost se s nimi seznámit; v rozporu s tím by bylo, kdyby právní předpis zpětně stanovoval, jak se jeho adresáti měli v minulosti chovat, přestože neměli možnost se s těmito pravidly seznámit. Z tohoto důvodu se režimem občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014 zásadně řídí práva a povinnosti vzniklé po nabytí jeho účinnosti.

12. Právo dárce žádat obdarovaného o navrácení daru a tomu odpovídající povinnost obdarovaného dar vrátit je úzce spjata se samotnou darovací smlouvou. Pokud by tato uzavřena nebyla, resp. pokud by dárce obdarovanému dar neposkytl, nemohlo by - logicky vzato - nikdy vzniknout ani právo požadovat jeho vrácení (nyní vydání). Právo dárce na vrácení daru a povinnost obdarovaného dar vrátit tedy nevznikají samy o sobě. Zákonem nastavené podmínky pro vrácení daru jsou součástí okolností, za kterých se darovací smlouva uzavírá, a nemohou proto být později bez ohledu na vůli smluvních stran měněny novou právní úpravou, která by měla dopad na právní poměr dříve založený darovací smlouvou.

13. Byla-li darovací smlouva uzavřena před 1. 1. 2014, mohli, resp. museli dárce i obdarovaný vycházet z toho, že dárce se bude moci kdykoli v budoucnu domáhat vrácení daru jen za splnění určitých, v době uzavření smlouvy oběma známých, podmínek uvedených v § 630 obč. zák. Nemohli předvídat změnu zákona, která důvody pro vrácení (vydání) daru modifikuje, resp. rozšíří (viz odvolání daru pro nouzi dárce). I když důvod vedoucí ke ztrátě obdarovaným nabytého vlastnického práva z iniciativy dárce nebyl v darovací smlouvě výslovně sjednán, vyplýval přímo ze zákona. Nelze vyloučit, že v případě platnosti právní úpravy odvolání daru podle ustanovení § 2068 a násl. o. z. již v době uzavření darovací smlouvy by smlouva uzavřena nebyla, neboť některá ze stran by za takových

okolností neměla na darovací smlouvě zájem. Například obdarovaný by neměl zájem dar přijmout, mohl-li by se nadít, že dárce může dar odvolat pro nouzi.

14. Přesto, že zákony nepůsobí zásadně nazpět, může mít nový právní předpis – tak jako v daném případě – význam pro posouzení právních skutečností či právních vztahů vzniklých před nabytím jeho účinnosti. Ustanovení § 3028 odst. 3 o. z. týkající se smluvních obligací aplikuje pravidlo, že na právní vztah založený před 1. lednem 2014 se právní úprava účinná po tomto datu nevztahuje (za předpokladu, že si strany neujednají, že se jejich práva a povinnosti budou řídit novou právní úpravou), a to z důvodu, že účastníci při uzavírání smlouvy vycházeli z určitého právního stavu (existujícího v okamžiku vzniku jejich vztahu); uvedené reflektuje zásada ochrany nabytých práv. Za situace, kdy ke vzniku právního poměru účastníků z darovací smlouvy došlo před 1. lednem 2014, bylo založeno legitimní očekávání, že dárce může žádat dar nazpět jen, zachová-li se (v budoucnu) obdarovaný k němu nebo členům jeho rodiny tak, že tím hrubě poruší dobré mravy (§ 630 obč. zák.).

15. Názor prosazovaný dovolatelem, že v posuzovaném případě je na místě aplikovat § 3028 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném od 1. 1. 2014, protože nejde o právo a povinnost z porušení darovací smlouvy uzavřené před 1. 1. 2014, nýbrž o právo sui generis (které vzniklo až „nemravným“ chováním obdarovaného), neobstojí již proto, že by jeho akceptací došlo k nepřiměřenému narušení zásady ochrany nabytých práv účastníků, kteří při založení právního poměru (darování) vycházeli z určitého legitimního očekávání a nemohli jakkoli ovlivnit či předvídat, že dojde ke změně právní úpravy ve vztahu k vrácení daru. Nadto – jak již bylo výše naznačeno – právo žádat v budoucnu dar za určitých okolností nazpět vzniklo dárci již při uzavření darovací smlouvy (vzniklo ze samotné darovací smlouvy); přiznával mu ho zákon, konkrétně § 630 obč. zák., který stanovil, že dárce se může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy. Řečeno jinak, dárce mohl právo vzešlé z darovací smlouvy úspěšně uplatnit pouze tehdy, jestliže došlo k naplnění skutkové podstaty citovaného ustanovení.

16. Lze uzavřít, že odvolací soud v posuzovaném případě nepochybil, poměřoval-li zjištěný skutkový stav věci ustanovením § 630 obč. zák.

17. Spojuje-li dovolatel přípustnost dovolání s tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného a procesního práva, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, musí jít o takové otázky, na nichž byl výrok rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska právního posouzení skutečně založen; není-li tomu tak, dovolání pro jejich řešení nemůže být podle § 237 o. s. ř. přípustné (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. [33 Cdo 2893/2016](#)). Takovou není v posuzovaném případě otázka, kterou žalovaný formuloval v bodě 2) dovolání.

18. Odkaz na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2009, sp. zn. [33 Cdo 3001/2009](#), jímž žalobce podpořil svou dovolací argumentaci, je nepřiléhavý, neboť toto rozhodnutí neřešilo, jakým právním předpisem se řídí právo dárce požadovat dar nazpět, byla-li darovací smlouva uzavřena za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013, přičemž obdarovaný vůči dárci porušil dobré mravy až v době účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném od 1. 1. 2014. Byly v něm řešeny právní účinky jednostranného hmotněprávního úkonu dárce a dovolací soud přisvědčil závěru odvolacího soudu, že darovací vztah zaniká okamžikem, kdy projev vůle dárce na vrácení daru dojde obdarovanému. Přijal a odůvodnil závěr, že „projevem vůle dárce o odvolání daru došlým obdarovanému se ruší darovací smlouva a obnovuje se původní právní vztah, tj. obnoví se vlastnictví dárce k věci ex nunc a obdarovaný, který se stal neoprávněným držitelem, je povinen mu věc vydat; tato povinnost přitom není závislá na tom, zda dárce u soudu uplatnil právo na vrácení daru“. Odvolací soud se v nyní posuzovaném případě od závěru přijatého v usnesení sp. zn. [33 Cdo 3001/2009](#) nikterak neodchýlil.

19. Protože rozhodnutí odvolacího soudu je v řešení právní otázky, která byla podrobena dovolacímu přezkumu, správné, Nejvyšší soud dovolání jako nedůvodné podle § 243d písm. a/ o. s. ř. zamítl.